

(המשך מעמוד 15)

שמשלתה נכשלה במערכות ההסברה שלה בחו"ל. ולראייה: היא איבדה את אהדת מיטב היהודים בעולם. תשובתה של גולדה: כל הגויים שונאים את ישראל. העולם כולו עמד מנגד כאשר נרצחו שישה מיליון יהודים. מה הקשר? אין קשר. לפחות, אין קשר פורמלי בין השאלה והתשובה. אולם לגבי המאזין היהודי, יש קשר. סוקייה של גולדה עוררו בו נימות עמוקות. כל העולם שונא יהודים. אם היו לישראל ידלים, הם לא היו אלא שונאים מוסווים.

אם חרדו להיות יודים, זה רק מוכיח שההנחה הכפיסית היתה נכונה. העולם כוהו נגדנו.

בוויכוח אחר טען מישהו שגולדה מנהלת מדיניות המבודדת את ישראל בעולם. העולם אינו יכול לסבול יהודים תשובתה של גולדה: העולם רוצה לרחם על היהודים. אם נפסיד מנצחים. כל העולם יהיה בעדנו.

המסקנה המתבקשת: בידוד ישראל אינו כישלון. אלא הישג כביר. שהרי זה מוכיח שישאל מנצחת. שהיא חזקה וגאה.

מי שרצצה בכך שישאל תרכוש אהדה, מציץ למעשה להשמיד את ישראל.

בוויכוח על פרשת אן שליט, האשה הסקוטית שנישאה לקצין ישראלי ושסירבה להתגייר, פתחה גולדה את נאומה בתיאור נלהב של היהודים בכל הדורות, שסירבו להמיר את דתם ומתו על קידוש השם. זה מוכיח את הצורך לשמור על ייחודנו הדתי-לאומי. והנה, מה דורשים מאן שליט? בסך הכל שתביא קורבן קטן, ותעבור תהליך של גיור. האם זו דרישה גדולה מדי? כאשר תורגם הנאום לעיתונאי אמריקאי נודע, תפס בראשו בייאוש: "איזו אשה! איזה חוסר-הגיגון מוחלט! איך היא יכולה העצלות על נס את היהודים. שהעדיפו את המוות על המרת דתם - ובאותו נאום עצמו לטעון שהמרת דתה של הגברת שליט הוא עניין של מה בכך?" אותו עיתונאי לא יכול היה להבין שבשביל גולדה מאיר, ובעיני מאזיניה היהודיים, אין בכך כל סתירה. אצל יהודי, הגאמנות לדת אבותיו היא מציאות קדושה. אצל גוייה, הסירוב להמיר את דתה הוא סתם עקשנות גלוזה. סימני חשד לאנטי-שמיות חבויה.

הגיגון? אין הגיגון. אילו היה לגולדה מאיר קורטוב של הגיגון, היא לא היתה כפוף תשד"ב מזלכת ישראל.

איך חטפו את סבא

ש המאמינים שגולדה היא דמאוגית בסוד, מדי נאית מתוחכמת המשתמשת בטכסיסים פרימיטיביים כדי להשיג את מטרתה.

אין דבר הרחוק יותר מן המציאות. גולדה מאיר מסוגלת לדבר כך, לנגן על מיתרי ליבם של יהודים ויצוללי-ישראל, להגיע אל הרבדים העמוקים ביותר של זיכרונות הגטו - מפני שכל אותם רבדים קיימים וחיים בליבה שלה.

עד כמה שקשה להאמין בכך: גולדה מאיר מאמינה לכל מילה שהיא אומרת. ככל שדכי ריה הם פחות הגיוניים, יותר פרימיטיביים - כך הם כנים ואמיתיים יותר.

כי גולדה מאיר היא בת הגטו. בגטו עוצב עולמה הנפשי. השנים החשובות ביותר בחי כל אדם - שמונה השנים הראשונות - עברו על גולדה בבית טיפוסי של הגטו היהודי.

אביה היה בעל-מלאכה בפיונסק, עיר ביילורוסית. שר היתה שייכת או לממלכת הצאר, שעברה לאחר מכן לפולין, ושחזרה בינתיים לברית-המועצות. בשנות ההיסטוריה הארוכה שלה עברה פיונסק פעמים רבות מיד ליד. היתה שייכת לאוקראינים, לליטאים, לרוסים, למונגולים ולפולנים. היא היתה במוקד המילחמות של מירורי אירופה.

הפוכשים התחלפו. הקורבנות היו תמיד ה יהודים. הנגר העני מפיונסק, שכל השכלתו באה לו מלימוד ביישיבה של סלונים, נדד עם אשתו ובתו שיינה לקייב, בירת אוקראינה הסמוכה, כדי להרוויח את לחמו שם. הוא הבין רהיטים לבתי-הספר, אך לא רצו לקבל ממנו את הרהיטים, ואז נשארנו שקועים בחבובות, בלי פרוטה למחיה. אבא היה אומר (שלא קיבלו את רהיטיו) מתוך אנטי-שמיות.

זה היה המצב ביצי במאי 1898, כשנולדה גולדה מאבוביץ כקייב. האנטי-שמיות האמיתית והמדומה ריחפו על ראשה מרגע לידתה. קל היה להפכיר בה את כל הכישרונות, לרי אות בה את שורש כל מוראות החיים.

כך עשו בני מיעוטים מדוכאים בכל הדורות, וליהר דים היתה בוודאי סיבה יותר טובה לכך מאשר לרבים אחרים.

גולדה מאבוביץ ספגה את אוירת הפוגרום הפר-מנטלי יחד עם חלב האם. אם לשפוט לפי זיכרונותיה שלה, הרי סיפורים על האנטי-שמיות היו הרשמים הרשונים שלה בחיים. נדמה כי ברמיזה הילדותי התי-ערבבו סיפורים אמיתיים ואגדות.

כך, למשל, היא מספרת כיום כי סבה, אותו לא הכירה מעולם, היה אחד מן החטופים ששילאו תפקיד כה מרכזי בספרות-היגיון היהודית. מספרת גולדה:

"הוא נילקח מביתו בהיותו בן 13, ו-13 שנים שירת בצבא הרוסי. אף ניסו לאקץ אותו להמיר את דתו, גם בעידי עניינים גופניים. שעות על שעות היה עליו לכרוע בוך על אפונים יבשות, שהיו מפורזות על ה-

רצפה - אבל הוא לא נכנע. כנראה היה איש דתי מאוד. כל שנות שירותו בצבא - שלושים שנים! - לא בא אולם מבושל אל פיו, כדי שלא ייכשל באי-כילת טריפה. ואחרי שנשתחרר - כך סיפר אבי - חשש שמא בכל זאת חטא, אפילו בלא-יודעיו, ולכן ישן שנים רבות על ספסל בבית-הכנסת, כשאבן משמשת לו במקום כר, כדי לכפר על חטאיו."

סיפור זה נושא את כל הסממנים של סיפור מן הסוג שנהגו הורים יהודיים כגטו לר-ספר לידיהם, למטרות חינוכיות. אבל ברמיזה נה של גולדה נשתמר כסיפור אמיתי על סבא אמיתי, והיא חזרה עליו בכל הרצינות כעבור שבשים שנה.

הפוגרום שלא היה

פוגרום אינו חסר בעולם זיכרונותיה של גולדה. אמנם לא ראתה מעולם פוגרום ממשי. אבל אין זה חשוב. פוגרום מודמיין משפיע על פחות מפוגרום אמיתי. וכך היא מספרת, בצורה פלאסטית: (פשוטה) שמר עה על פוגרום שיתחולל בקייב. גרנו בקומה הראשונה. אני זוכרת שעמדתי בכניסה, על המדרגות שהוליכו ל קומה השניה, אל דירת השכר, יחד עם בת השכר, וראיתי

גולדה כילדה: ללא דייסה

איך אבי ואביה מנסים לבצר את הכניסה לבית בהצמדת קרשים לדלת. למזלנו לא היה אז פוגרום, אבל את זה אורייה של טרם פוגרום לא שכחתי."

זה קרה - אם קרה - לפני שגולדה היתה בת 5 - בעיר שממנה אינה זוכרת אפילו את צורת ביתה. כשהיתה בת 5, חזרה המישפחה מוכתה-הרעב לפיונסק. היא גרה ליד תחנת-המישטרה. היינו שומעים את צע קות האימים של הבחורים והבחורות שהיו עצורים שם בגלל פעילותם הבלתי-לגיאלית. היו מכים אותם שם מכות-רצח. ועוד זיכרון מפינסק: באותם ימים נכנסה יחידה של קוזאקים לפיונסק. הם היו דוהרים על סוסיהם ברחובות העיר, וכל מי שנקרה על דרכם, נדרס. הם אף היו מכים באכזריות כל בחור ובוחרה שנתקלו בהם."

תמונה הגראית קצת מוגזמת, אך שנרתה בלב הילדים. כעבור שנים, כאשר כבר חיתה המישפחה בארצות-הברית, ראתה אחותה הקטנה של גולדה שטרנים רכובים בראש תלונות פולנים. היא פרצה בצעקות. אמא! ה קוזאקים באים! נפלה למישכב והיתה חולה שבועות. זהו עולם הילדות של גולדה - לא זיכרונות ממם עם כל הטוב והרע, אלא זיכרונות מוזקקים, מעובדים, מכוונים כולם בכיוון אחד: מה הם הזיכרונות שנשאתי עמי (מרוסיה)? זכר הקוזאקים, זכר ליל תשעה באב, זכר הביצות של פיונסק, חיי הרעב בקייב, הצעקות מת-חנת-המישטרה..."

וזהי, אולי, אחת העובדות המכריעות של ישראל כפרוש תשנ"ג: בראש המדינה החי-זקה ביותר במרחב השמי, המאויקה בשמחים כבושים עצומים, השונתת לראיסיג במיזיון וחצי ערבים חסרי-ישוע, - עומדת אשה ה חיה בזיכרונות של ערבי-פוגרום, של קוזאקים אכזריים, של מיעוט חסרי-מגן.

העולם כולו נגדנו...

כך מסמלת גולדה מאיר את המדינה כולה. בתת-ההכרה הלאומית שוכנות זו בצד זו שתי תבניות נפשיות: התבנית של הגטו היהודי, המוסקר לחסדי קוזאקים ונאצים, שכלל רגע מאיים עליו הגורל של קייסיב ואשוויץ - והתבנית של ישראל הכבושת. ה

אדירה, המצפצפת על העולם המתנכר והרוחשת בו תהומי למאה מיליון ערבים.

שתי תבניות אלה חוזרות ללא הרף בכל ויכוח בישי-ראל, והם המושמעים כפי גולדה בנשימה אחת: "הי, אויב הזומם להשמידנו", "צה"ל ינהיל תבוסה ניצחת לכל שליט ערבי שיפתח במלחמה חסרת-תוחלת". וכאשר יש כאן סתירה, אך למעשה משי-לימות שתי התבניות זו את זו, ומשמשות לי-חידופין את אותה המטרה. מפני שהעולם התי-נכר ליהודים ועמד מנגד כאשר נרצחו שישה מיליון יהודים, יש לישראל הזכות לצפצף על דעת העולם. מפני שנהרגו ביהודים באכזריות, מותר ליהודים להפעיל "ציונות אכזרית".

אומה חזקה מדוריד-דורות, שבעת מלחמות, כמו ברי-טניה, לומדת במשך הזמן את חוכמת ההתאפקות. את התבונה העמוקה של ההגבלה העצמית. אך אומה קטנה שקפצה בדור אחד את הקפיצה העצומה מרכבות אוש-וויץ לטוריה-שישיון של ששת-הימים, חסרה מעצורים פנימיים כאלה.

"העולם כולו נגדנו, אבל לנו לא איכפת!" הוא שירי של עם נרדף, שהופקר לגורלו המח-ריד על-ידי העולם כולו. כאשר עם זה הפך לפתע אומה צבאית כבושת, קיבל אותו שיר משמעות אחרת לגמרי - הצדקה לכל מעשה. כמה פעמים פנו מדינאים זרים אל גולדה בשאלות כמו: "אתם היהודים הייתם עם נרדף במשך דורות כה רבים - איך זה אתם אדישים לכיך לגורל פליטים ערביים? איך זה דווקא אתם סותמים בארות של בדר-אים ומרעילים תבואות של עובדי-אדמה?" תשובתה של גולדה היתה בכל פעם מוחצת וזועמת, בלשון: "איך אתם מעזים לבוא אלינו בטענות? אתם שתקתם כאשר רצחו שליט מעמנו! אסור לכם בכלל לפתוח פה נגד יהודים!"

בהכרתו או בתהיכרתו של כל יהודי חיים זיכרו-נות הגטו. צבר בן צבר, שעבר שלוש מלחמות שבהן ניצח צה"ל - הוחדרו בו זיכרונות אלה על-ידי מערכת החינוך, הסיפרות והפולקלור של מדינת ישראל. כל כלי-התיקשורת האדירים במדינה מגוייסים כדי לנטוע בו "תודעה יהודית" זו.

גולדה מאיר עצמה, האשה שכל הזיכרו-נות האלה באו לה באופן בלתי-אמצעי, החייה אותם בכל יום של חייה, היא הנציגה האי-דיאלית של הגטו הכבוש, העיירה היהודית שהיתה לאימפריה.

סתא בשם גולדה

ום אדם אינו מכיר את עצמו. אבל כאשר אדם מתאר את עצמו, מגלה עצם התיאור הרבה על תכונותיו.

לא מכבר, כאשר תיארה גולדה את עצמה, היא פת-חה במילים: "מאבא קיבלתי את העקשנות..." כך מעלה גולדה את, "העקשנות" על ראש מעולותיה וסגולותיה.

לפי מילונו של יהודה גור, עקשן הוא אדם "קשה עורף, קשה לב, מתעקש בדעתו ומחזיק בה". אין זו בהכרח תכונה חיובית. אמנם, אם העקשנות צמודה לאידיאלים חיוביים - רדיפת-צדק, שאיפה לחופש, חי-פוש האמת - היא יכולה לשרת מטרה טובה? אבל כשהעקשנות מופיעה כערך בפני עצ-מו, כאידיאל עצמאי, היא יכולה להיות תכונה שלילית - מקור של צדקנות כתי-ינסבלת.

את העקשנות, כך טוענת גולדה, ירשה מאביה הנגר. הוא מצטייר בכל תיאוריה כשתלטן, עקשן, אדם שלא שינה את דעתו לעולם.

כשהייתה גולדה בת 5 נסע לבדו לארצות-הברית, כדי להרוויח כסף ולחזור לרוסיה. אולם משנסתכבה הבת הבכורה, שיניה, בפעילות ציונית-סוציאליסטית, הזמין האב את המישפחה אליו לאמריקה. הבת שיניה ברחה מהבית, כשרצה לכפות עליה את טעמו בלוש ובהתנהגות. גולדה ברחה אף היא, כשסירב להרשות לה ללמוד בבית-ספר תיכון. במשך כל השנה שהיתה מחוץ לבית, לא כתב לה האב העקשן אף מילה אחת. התכנית ברורה ושיגרתית: אב רודף יי-שתלטני, אך אהוב על בתו המעריצה. האגדה הנשנה של אלקטרה. גולדה הקטנה שואפת להיות כאביה הנערץ, הופכת את עקשנותו לאידיאל של חיה, משתדלת להידמות גם בי-חיצוניותה לגבר נחושי-החלמה.

האב היה פועל בעל הכרה, עסק כל חייו בפעילות באגודה המיקצועית. דרכה של הבת אל חייה-הציבור, ה סוציאליזם והאיגוד המיקצועי חיתה נתונה. דירבנה אותה לכך אחותה הבכירה, אותה העריצה - שיניה, שקיימה בביתם בפיונסק אסיפות בלתי-חוקיות של "הי-תועה", כשגולדה הקטנה מתבאה מעל לתנור ומק-שיבה ברטט, ואילו האם אחותה-הפחד שומרת ברחוב פן יופיע שוטרי-המקור הרוסי, שגולדה זוכרת את שמו כעבור 70 שנה - לטוק.

בצד ההשפעה האבהית המכרעת, היתה גולדה הקט-נה מושפעת מנשים. אי-שם ברקע מופיעה סבתא בשם גולדה, סמל המאטריאליזם, ובמישפחתנו לא החליטו שום החלטות ולא עשו דבר כדי להיוועץ בה תחילה. ...עד כמה ששמעתי, יש דימיון מפתיע ביני ובין סבתא זקנה זו."

האם היתה מפוכחת יותר מהאב, והיא ניהלה את העסקים, אך גם היא היתה בעלת-אופי. הצורה בה נישאה לאביה של גולדה היתה בלתי-רגילה בימים ההם: היא ראתה ברחוב בחור צעיר שבא העירה להתגייס לצבא, התאהבה בו והחליטה בי-עצמה להחתן עימו. זוג ההורים שר זמירות-שבת עד זקנה זו."